

కమలకు కమలము



పెద్దగా చదవుకోని కమలకు చిన్న ఉద్యోగం దొరికింది. ఉద్యోగం సమస్య తీరిన కొద్దిరోజులకు ఆమె ఉండటానికి ఇల్లు వెతుక్కోడానికి నిర్ణయించుకుంది. ఉద్యోగానికి దరఖాస్తులు పెద్దంటే “నీకీ వయస్సులో ఉద్యోగం ఎందుకట?” అని అడిగాడు భర్త రామారావు. “సుఖంగా ఉండాలైన వయస్సులో ఎందుకమ్మా ఈ అర్థంలేని పనులు!” అని నొచ్చుకుంటూ అడిగాడు కొడుకు నారాయణ.



“అక్కయ్యా! ఉద్యోగం చేయాలన్న ఖర్చు నీకెందుకు! వచ్చి నాతో ఉండు, నీకేదైనా మనస్సు నొప్పి కలిగితే.” అని ఉత్తరం వ్రాసాడుతమ్ముడు కృష్ణ.

అప్పుడు కమల అందరికీ ఒకటే సమాధానం చెప్పింది. “నాకు తోచడం లేదు. ఎప్పుడు విసుగు వస్తే అప్పుడు మానేస్తాను” అని.

ఈవిడగారు అడిగింది కదా అని ఈ వయస్సులో ఈవిడకి ఉద్యోగం ఎవరిస్తారని అందరూ ధీమాగా ఉండి గట్టిగా అడ్డుపడలేదు. మన దేశంలో ఓ సాభాగ్యం వుంది పనిచేయటానికి, ముఖ్యంగా కష్టపడి ఏ పనైనా చెయ్యటానికి సిద్ధపడేవారికి ఏదో ఒక ఉద్యోగం దొరకకపోదు. సాధారణంగా చూపు అన్ని వైపులకీ ప్రసరించని

వారికే ఉద్యోగాలు దొరకడం కష్టం అవుతుంది. కమల తనదైన డబ్బు సంపాదించుకోవాలన్న గట్టి పట్టుదల ఏర్పరుచుకొన్నాక ఉద్యోగం పెద్ద కష్టంలేకుండానే దొరికింది.

ఉద్యోగం దొరికిన కొన్నాళ్ళకి తనకంటూ తనదైన ఒక ఇల్లు ఎంత చిన్నదైనా సరే, ఇరుకు దైనా సరే అద్దెకు సంపాదించాలనుకుంది. ఇల్లు చూడమని తెలిసినవాళ్ళని అడిగితే సహాయం చెయ్యకపోగా వోట్లో గడ్డిపెడ్డారని తెలుసు కనక తనే ప్రయత్నాలు మొదలుపెట్టింది.

కాని ఇల్లు దొరకటం ఉద్యోగం దొరకటం మంత సులభంగా లేదు.

“మీరెంతమంది వుంటారు?”

“నేనొక్కతినే!”

“మీవారు, పిల్లలూ ఈ ఊళ్ళో ఉండరా?”

“మావారుంటారు. పిల్లలు పెళ్ళిళ్ళయి దూరంగా ఉన్నారు.”

“మీవారు మిమ్మల్ని విడిచిపెట్టారా? లేక విడాకులిచ్చారా?”

“లేదు”

“మీవారేం చేస్తూ వుంటారు.”

కమల చెప్పింది.

“అంత పెద్ద ఉద్యోగస్థుడి భార్య అయిన మీరు ఇంత చిన్న ఇంట్లో ఉండగలరా!”

“అనే అనుకుంటున్నాను”

“మీవారు వస్తూ పోతూ ఉంటారా?”

“తెలియదు” అని చెప్పింది కమల ఆలోచించి.

“మీ ఇద్దరు దెబ్బలాడుకున్నారా?”

“లేదు”



"మీకు స్వంత ఇల్లుందా?"

"లేదు"

"మీరో అద్దె ఇంట్లోను, మీ ఆయనో అద్దె ఇంట్లోను ఉంటారా?"

"కాదు. నేను అద్దె ఇంట్లోను, ఆయన తన స్వంత ఇంట్లోను ఉంటాము."

"ఆయన స్వంత ఇల్లు మీది కాదా!?"

ఇంటావిడలు ఆశ్చర్యంగా అడగసాగారు.

"కాదుట"

"ఎవరన్నారు?"

"ఆయనే పెళ్ళయినప్పటినుంచి అంటున్నారు. అద్దె ఇల్లయినా, స్వంత ఇల్లయినా అది ఆయనేట. ఇంతకూ ఈ ఇల్లు మీదా? మీ ఆయనదా? ఈ ఇల్లు అద్దెకివ్వగలిగిన అధికారం మీకుందా? " కమల ప్రతి

ఇంటావిడను అడిగింది. ఇంతకాలం వాళ్ళు ఆ ఇళ్ళు వాళ్ళవేననుకుంటున్నారు కాని ఆ ఇళ్ళు అద్దెకివ్వగల అధికారం నిజంగా వాళ్ళకి లేదు. వాళ్ళ భర్తలకుంది.

ఆ ప్రశ్నలు వాళ్ళనిబ్బంది పెట్టే కమల ధోరణి వాళ్ళని భయపెట్టింది. ఆమె మరీ బరితెగించిన ఆడదేమో అన్న అనుమానం పట్టుకొంది. కమల వితంతువైనా, భర్తచే పరిత్యజింపబడినదైనా కాస్త వాళ్ళకి జాలి ఉండునేమో కాని ఆమె రెండూ కాదు. పండంటి కాపురం కాదనుకొని వచ్చిన స్త్రీ. చూడ్డానికి మంచిదాన్నా ఉన్నా, పెద్దదాన్నానే ఉన్నా తమ కాపురాలకి ప్రమాదం రావచ్చునని స్త్రీలు అనుకొంటే, తమ ఇంటి ఆడవారిమీద ఆమె ప్రభావం పడ్డే పరిణామాలు ఎల్లా ఉంటా

యోనని ఆ ఇళ్ళ యజమానులు భయపడ్డారు. అందుకని వాళ్ళెవరూ ఆమెకి ఇల్లు ఇవ్వలేదు.

ఆఖరికి కమల వయస్సే ఉన్న ఒక అవివాహిత స్త్రీ కమల ఆఫీసులోనే పనిచేస్తున్న ఆవిడ తన తండ్రి తనకి వదిలిపోయిన చిన్న ఇంట్లో చిన్నభాగం విడిగా ఏర్పాటు చేసి కమలకి అద్దె కిచ్చింది, కంపెనీకోసం. ఆ మర్నాడు కమల ఆఫీసుకు సెలవు పెట్టి బాంకుకి వెళ్ళింది. బాంకులో ఆమె పేర్న తండ్రి పోతూ పోతూ వేసిన పదివేల రూపాయలు ఫిక్సెడ్ డిపాజిట్లో ఉన్నాయి. దానిమీద అయిదువేలు అప్పుతీసుకుని ఇంటికి కావలసిన వస్తువులు ఒక మంచం, పరుపు, స్ట్రా, పప్పులు, ఉప్పులు మొదలైనవి కొనిపెట్టుకుంది.

ఆపైన తన భర్త ఇంటికి వెళ్ళింది. అప్పుడు భర్త ఇంట్లో ఉండడని ఆమెకి తెలుసు. తనతో

కొని తెచ్చుకున్న పెట్లో తన బట్టలు నాలుగూ సర్దుకొంది.

"మీరు నన్ను ఏలుకోడానికి గాను మాపు ట్టింటివారు మీకు పెట్టిన లంచాలు, మంచాలు, కంచాలు మీకే మీ ఇంట్లో వదిలిపెట్టి వెళ్తున్నాను. ఇన్నాళ్ళు మీరు నన్ను పోషించారు. నేను చాకిరీ చేశాను. రెండింటికీ చెల్లు. ఇందులో నా ఎడ్రస్ ఇస్తున్నాను. ఆ ఇల్లు అద్దెది. కాని అది 'నా' అద్దె ఇల్లు. మీకెప్పుడైనా రావాలనిపిస్తే రండి. వచ్చినప్పుడు తినాలనిపిస్తే నా వంట తినండి. నా ఇంట పడుకోవాలనిపిస్తే పడుకోండి. ఇదే నా ఇంటికి మీకు నా ఆహ్వానం"

అని భర్తకో చీటి వ్రాసిపెట్టి, పెట్టె పుచ్చుకుని బయటకు వచ్చి ఇల్లు తాళం వేసి తాళం చెవి పక్కింట్లో ఇచ్చింది. అవిడ అడగనే అడిగింది.

"ఊరు వెళ్తున్నారా?" అని

"లేదు. నా ఇంటికి వెళ్తున్నాను" అని కమల చెప్పింది. అవిడ అయోమయంగా చూసింది. ఇవాళ కాకపోయినా రేపైనా అందరికీ తెలిసేదే కదా అని కమల తను వేరే ఇల్లు చూసుకొని వెళ్ళిపోతున్నట్టు చెప్పింది అవి డతో. అవిడ నోరు తెరిచి వింది.

కమల భర్త ఇంటికి వచ్చి కమల పెట్టిన ఉత్తరం చూసుకున్నాడు. ముందర ఆ ఉత్తరం అర్థంకాలేదు. అర్థమయ్యాక కమల తెగువకి ఆశ్చర్యం, కోపం కలిగాయి. ఆ కోపంలో కమల చేసిన తెలివితక్కువ పని గురించి ఆమె తమ్ముడికి, తన సంతానానికి ఉత్తరాలు వ్రాసిపడేశాడు.

ఉత్తరం అందగానే కమల తమ్ముడు కృష్ణ పరిగెత్తుకు వచ్చాడు. బావగారు చెప్పి నది విన్నాడు. చిరునామా తీసుకున్నాడు. కమల ఇంటికి వెళ్ళాడు. ఆరోజు ఆదివారం అవటం వల్ల ఆమె ఇంట్లోనే వుంది.

"రాదా!" అంటూ తమ్ముడిని ఆపేక్షగా పిలిచింది. అతణ్ణి ఉన్న ఒక్క కుర్చీలో కూర్చో బెట్టి తను మంచం మీద కూర్చుంది. తమ్ముడి కుటుంబం యోగక్షేమాలు అడిగింది. అక్క అడి గిన ప్రశ్నలకి ముక్తపరిగా సమాధానాలు చెప్పి, అక్కతో,

"నువ్వు చేసిన పనేం బాగాలేదక్కా! "బావ గారు ముక్కోపే! అందరికీ తెలిసిన విష యమేగా! కోపంగా ఏదన్నా అన్నారనుకో ముప్పై యేళ్ళు సర్దుకొన్నదానివి. నీకు కొత్తేం కాదుకదా! అయినా బావకి దూరంగా కొన్నా ళ్ళుందాం అని నువ్వునుకొంటే వచ్చి నాదగ్గరం డరాదా? లేక నీకొడుకు చుగ్గరకు వెళ్ళరాదా? నువ్వొచ్చి ఉంటానంటే వద్దనే వాళ్ళెవరు? ఆఖ

రికి బావగారు కూడా నువ్వు అల్లా చెప్పా పెట్టకుండా వచ్చేసినందుకు బాధపడ్తున్నారు కాని నువ్వు వెనక్కి వెళ్తే ఆదరించరా! వద్దం టారా? అది నీ ఇల్లు కాదా! అంతింటికి యజమానురాలివి ఈ దోసెడు కొంపలో ఎలా ఇరికావు! ఎందుకు ఇరికావు! అన్నాడు. ఆ మాటల్లో అక్కచేసిన మూర్ఖపు పనిపట్ల విసు గున్నా అక్కపట్ల అనురాగం వుంది. అక్క సుఖంగా ఉండాలనే ఆకాంక్ష ఉంది.

కమల తాపీగా జవాబు చెప్పింది.

"అది నా ఇల్లు కాదా అని అడిగావు. అది నా ఇల్లు కాదు. ఒకప్పుడు నాదే అనుకు న్నాను. ఆ ఇల్లు, మా ఆయన పెంచుకొం టున్న కుక్కదెట్లా కాదో, నాదీ అట్లానే కాదు. ఆయన కుక్కనీ ఆపేక్షగానే చూసు కొంటారు. నన్నూ ఆపేక్షగానే చూసుకొంటారు. అంత మాత్రాన ఆయనకులాగా మాకు ఇంటిమీద

మీరు నన్ను ఏలుకోవడానికిగాను మా పుట్టింటివారు మీకిచ్చిన లంచాలు, మంచాలు, కంచాలు మీకే మీ ఇంట్లో వదిలిపెట్టి వెళ్తున్నాను. ఇన్నాళ్ళు మీరు నన్ను పోషించారు. నేను చాకిరీ చేశాను. రెండింటికీ చెల్లు. ఇందులో నా ఎడ్రస్ ఇస్తున్నాను. ఆ ఇల్లు అద్దెది. కాని అది నా అద్దె ఇల్లు. మీకెప్పుడైనా రావాలనిపిస్తే రండి. వచ్చినప్పుడు తినాలనిపిస్తే నా వంట తినండి. నా ఇంటిలో పడుకోవాలని పిస్తే పడుకోండి. ఇదే నా ఇంటికి మీకు నా ఆహ్వానం.

హక్కులుండవు. మేము మా బాధ్యతలు నిర్వ హించడంద్వారా ఆయన ఆపేక్షని ప్రతిఫలంగా పొందగలిగాము. అంతే!"

"ఎందుకక్కా అంత నిఘూరంగా మాట్లా డ్తావు! పోనీ ఏదో విషయంలో బావగారి వల్ల నీ మనస్సుకి నొప్పి కలిగింది. ఆ నొప్పి తగ్గవ రకు వచ్చినాతో ఉండు. మనసు కుదుటబడ్డాక వెళ్ళిపోదూగాని" అన్నాడు తమ్ముడు.

"నేను ఆపేక్ష తక్కువై మీ బావగారి ఇల్లు విడిచిపెట్టే ఆపేక్షగా చూసుకొనే పుట్టింటికి పరిగెత్తేదానిని. ఆపేక్షకి ఏమీలోటులేదు నాకాయన దగ్గర. కాని అది నాయిల్లు కాదని విడిచిపెట్టాను. అట్లాగే నీ ఇల్లా నాది కాదు కనక రాను. "అంది.

"అది నాన్నగారు కట్టిన ఇల్లు. అందులో ఉండటానికి నాకెంత హక్కుందో నీకూ అంతే

ఉంది. వచ్చి ఉండు" అన్నాడు తమ్ముడు నిజా యితీగా.

"ఇది ఉండటానికి ఉండే హక్కులు గురిం చిన సమస్య కాదు. మీ బావగారు కూడా ఉండమంటున్నారు కాని పొమ్మనడం లేదు కదా! అసలు విషయం ఏమిటంటే నా తండ్రి కట్టించిన ఇల్లా నాది కాదు, మా మావగారు కట్టించిన ఇల్లా నాది కాదు. ఆఖరికి నా భర్త కట్టిన ఇల్లా నాది కాదు. ఈ విషయం మీరం దరూ తలో విధంగా నాకు తెలియజేసారు" ఏ ఉద్దేకం చూపించకుండా. ఆమె ఎంతో మధన పడి ఆలోచించి తీసుకొన్న నిర్ణయం తనింట్లో తను ఉండటం. "నేనందుకని మీ ఇళ్ళల్లో ఉండను" అని పూర్తిచేసింది.

"నేనెలా తెలియజేసాను? అని ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు తమ్ముడు.

"ఎందుకులే అదంతా ఇప్పుడు"

"పరవాలేదు చెప్ప" అన్నాడు కృష్ణ.

"నీకు గుర్తుండి ఉంటుంది. నాకు పెళ్ళి య్యేసరికి నాకు పద్దెనిమిదేళ్ళు, నీకు పదిహే నేళ్ళు. నాకు పెళ్ళియ్యేవరకు "పాత న్యూస్ పేపర్లు అమ్మగా వచ్చిన డబ్బు మనిద్దరికీ అమ్మ చెరిసగం ఇచ్చేది. ప్రతి తల్లికి తమ ఇంట్లో కూతురికి, కొడుక్కి సమమైన స్థానం కల్పించా లని ఉంటుంది కదా. అందుకేనా పెళ్ళయిన వేసంకాలం నేను పుట్టింటికి వచ్చినప్పుడు అమ్మిన పాత న్యూస్ పేపర్ల డబ్బు అమ్మ చెరిసమానంగా ఇవ్వబోయింది. అప్పుడు నువ్వే మన్నావో గుర్తుందా?" కమల కృష్ణ ముఖంలోకి చూస్తూ ఆగింది.

కృష్ణకి గుర్తు వచ్చింది. కమల పెళ్ళి యిన ఆరునెలలకి పుట్టింటికి వచ్చింది. అప్పుడు వాళ్ళింట్లో ఉన్న పాత న్యూస్ పేపర్లు అమ్మటం జరిగింది. కృష్ణ తండ్రి పిల్లలకి పాకెట్ మనీ ఇచ్చేవాడు కాదు. పాతన్యూస్ పేపర్లు, సీసాలు అమ్మితే వచ్చిన డబ్బుని, అందుకని, తల్లి పిల్ల లకి స్వంత ఖర్చులకి గాని పంచి ఇచ్చేది. ఆరోజు కోసం కృష్ణ ఆత్రుతగా ఎదురుచూసేవాడు. ఆ రోజుల్లో పేపర్లు అమ్మితే అయిదో పదో వచ్చేది. కాని అదే ఎక్కువ డబ్బు. వయస్సు కూడా తిన్నది అవటంచేత అవసరాలు తక్కువ. కమల పెళ్ళయి వెళ్ళిపోయిన మూడునెలల తరువాత ఓసారి పేపర్లు అమ్మి వచ్చిన డబ్బుని తల్లి పూర్తిగా కొడుక్కి ఇచ్చింది. ఆ విధంగా, కృష్ణ ఆ డబ్బుని పెళ్ళయి వెళ్ళిపోయిన కమలతో పంచుకోలేదు, ఆసారి. అది కమల హక్కుని కోల్పోవటం చేత అని అనుకొన్నాడు. ఊళ్ళో లేకపోవడం చేత అని అనుకోలేదు.

రెండోసారి అమ్మినప్పుడు కమల ఉంది కాని తల్లి రెండో విధంగా ఆలోచించి కమలకి వాటా ఇవ్వబోయింది. అప్పుడు కృష్ణ అన్నాడు కదా,

“అక్కకి కావలసిన డబ్బు ఇవ్వటానికి బావ ఉన్నాడు కదా! పైగా అక్క పెట్టో బోలెడు డబ్బుంది చూసాను.” అన్నాడు.

“నా దగ్గరున్న డబ్బు ప్రసక్తి ఎందుకు? ఇందులో నాకు వాటా ఇన్నాళ్ళు వుంది కదా! ఇప్పుడెందుకు లేకుండా పోయింది? ” అని కమల ఆశ్చర్యంగా అడిగింది.

కృష్ణ టపీమని జవాబుచెప్పాడు.

“ఆడపిల్లకి పెళ్ళవగానే అత్త వారింట్లో హక్కులేర్పడ్తాయి. పుట్టింట్లో పోతాయి. ఏదో ఒక ఇంటి సంపదలోనే వాటా వస్తుంది. అవ్వా బువ్వా ఎల్లా వస్తాయి! పెళ్ళయిన మీ ఆడబడుచులకి మీ ఆయనో సమానంగా వాటా మీ మావగారిస్తారా? ఇస్తే నువ్వు ఊరుకుంటావా!”

“రెండ్రూపాయలకెన్ని మాటలన్నావురా! రేపు నీ ఇంటికి నన్ను రావద్దంటావురా!” అంది కమల బాధగా.

“అదేమిటక్కా ! తర్కిస్తే జవాబు చెప్పానుగాని నీకి ఇంట్లో ఎప్పుడూ స్థాన ముంటుంది. పుట్టింట్లో ఆడపిల్లకి హక్కులూ ఉండవు. అప్పులూ ఉండవు. మూద్దూ ముచ్చటకీ ఎప్పుడూ లోటు వుండదు.” అన్నాడు నొచ్చుకుంటూ కృష్ణ. కమల మాట్లాడకూరుకుంది అప్పుడు.

కమలకి పుట్టింట్లో నిజానికి ఎప్పుడూ ఏ లోటూ జరగలేదు. కమలనీ నాడు బాధిస్తున్నది తనకి హక్కుగా ఏదీ రాకపోవటం. అన్నీ బహుమానాలుగానే రావటం. బహుమానాలు అవతలి వాళ్ళు ఆపేక్షతో పెట్టే భిక్షలు. కమల కృష్ణతో నెమ్మదిగా అంది, కృష్ణకా సంఘటన గుర్తుకు వచ్చినట్టు పోల్చుకొని.

“ఆరోజు నాపెట్టెలో డబ్బు చూసావు. నిజం. అదెంతందో తెల్సా! తిరిగి వెళ్ళటానికి రైలు ఖర్చులకి, రిక్తాఖర్చులకి సరిగ్గా సరిపోయే అంత. మీ బావగారు అంతా లెక్కకట్టి అణా పైసలతో ఇచ్చారు నా చేతికి నేను ఇబ్బంది పడకూడదని”

“నువ్వు వెనక్కి వెళ్ళటానికి ఎప్పుడూ నాన్నగారు డబ్బిచ్చేవారు కదా! నేనే వచ్చి రైలెక్కించే వాడిని కదా! బావగారిచ్చిన డబ్బు నువ్వు స్వంత ఖర్చులకి వాడుకోవచ్చు కదా!”

“ఆయన రైలు కిచ్చిన డబ్బుని స్వంత ఖర్చులకి నేనెప్పుడూ వాడుకోలేదు. అది వెనక్కిచ్చేసేదాన్ని. ఒక్కొక్కసారి ఆయన నీ దగ్గరే వుంచి ఇంటి ఖర్చులు పెట్టు అనేవారు. ఎప్పు



డైనా నన్నే ఉంచుకోమనేవారు ప్రేమ పొంగుకు వస్తే”

“బావగారు మంచివారని నువ్వు ఒప్పు కొంటున్నావు కదా!”

“అది మంచికి నువ్విచ్చే నిర్వచనం మీదుం టుంది. నేను కోరుకొనే స్వేచ్ఛని బట్టి ఉంటుంది. ఆయన ఇచ్చింది నేను తీసుకొం టున్నంత కాలం ఏ సమస్య ఉండదు. నేను నాకింత కావాలని అడిగి అది ఆయన ఇవ్వక పోతే సమస్యలు మొదలవుతాయి.”

“అన్నీ ఆయన అమరుస్తుంటే నీకు ఇంకా డబ్బెందుకు!” ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు కృష్ణ.

“నువ్విక్కడ రెండ్రోజులుండు. నీ జేబు లోని డబ్బు నాకివ్వు! నీ అవసరాలు గమనించి నేనే నీకు అన్నీ అమరుస్తాను. ఆ స్వర్గం అనుభవిస్తే గాని అర్థంకాదు.”

“నువ్వు లేని సమయంలో నాకు కాఫీ తాగాలనిపిస్తే?”

“ఆయన లేని సమయంలో నాకనిపిస్తే?”

“ఇంట్లోనే ఉంటావు కదా కలుపుకొం టావు!”

“ఇప్పుడు నువ్వు ఇంట్లోనే కదా ఉండ బోతున్నది. కలుపుకుంటావు. ఎంత జాగ్రత్తగా కలుపుకుంటావంటే పాలవాడు పోసిన పాలు అన్ని అవసరాలకి సరిపడేలాగా జాగ్రత్తగా కలుపు కుంటావు. నేను ఆఫీసునుంచి వచ్చి ఓ కప్పు కాఫీ కోరవచ్చునన్న స్పృహతో కలుపుకొంటావు. పాలు వలకకుండా కలుపుకొంటావు! కొలిచి కలుపుకొంటావు!”

కమల షూటలకి కృష్ణ అప్రతిభుడయ్యాడు.

“అదంతా ఎందుకుగాని పద మనింటికి పోదాం! అన్నాడు”

“అది మన ఇల్లు కాదురా! అది నీ ఇల్లు. అక్కడ నేను అతిథిని. మీ బావగారింట్లో దాసీని. అది మన ఇల్లు అని నువ్వు

అన్నా మీ ఆవిడ ఒప్పుకోదు. నాన్నగారే ఒప్పుకోలేదు, నాన్నగారి విల్లులో నాకు కూడా భాగం ఎందుకు రాయలేదని అడిగిన రోజున ” అంది కమల. అందులో కోపం లేదు. సత్యాన్ని వ్యక్తం చేస్తున్న దృఢత్వమే కాని.

కమల తండ్రి స్వయం కృషితో పైకి వచ్చాడు. కూతురికి పద్దెనిమిది సంవత్సరాలు రాగానే పెళ్ళిచేసాడు. కొడుక్కి పెద్ద చదువు చెప్పించాడు. మిగిలిన కొద్ది డబ్బులో ఇల్లు కట్టి పింఛన్తో బతుకు వెళ్ళదీసాడు. కొద్ది సంవత్సరాలకి పోతాడనగా ఆయన విల్లు వ్రాసాడు. అది తన స్వంత దస్తూరితో పూర్తి ఆరోగ్యంతో ఎవరి ప్రోద్బలమూ లేకుండా వ్రాసాడు. అది తను ఆరోగ్యంగా ఉన్నప్పుడు కూతురికి, కొడుక్కి, భార్యకి చదివి వినిపించాడు.

కమలకి అప్పటికి పెళ్ళయి పాతిక సంవత్సరాలైంది. ప్రపంచం కొద్దిగా బోధపడింది. అందువల్ల కమల ధైర్యంగా తండ్రిని,

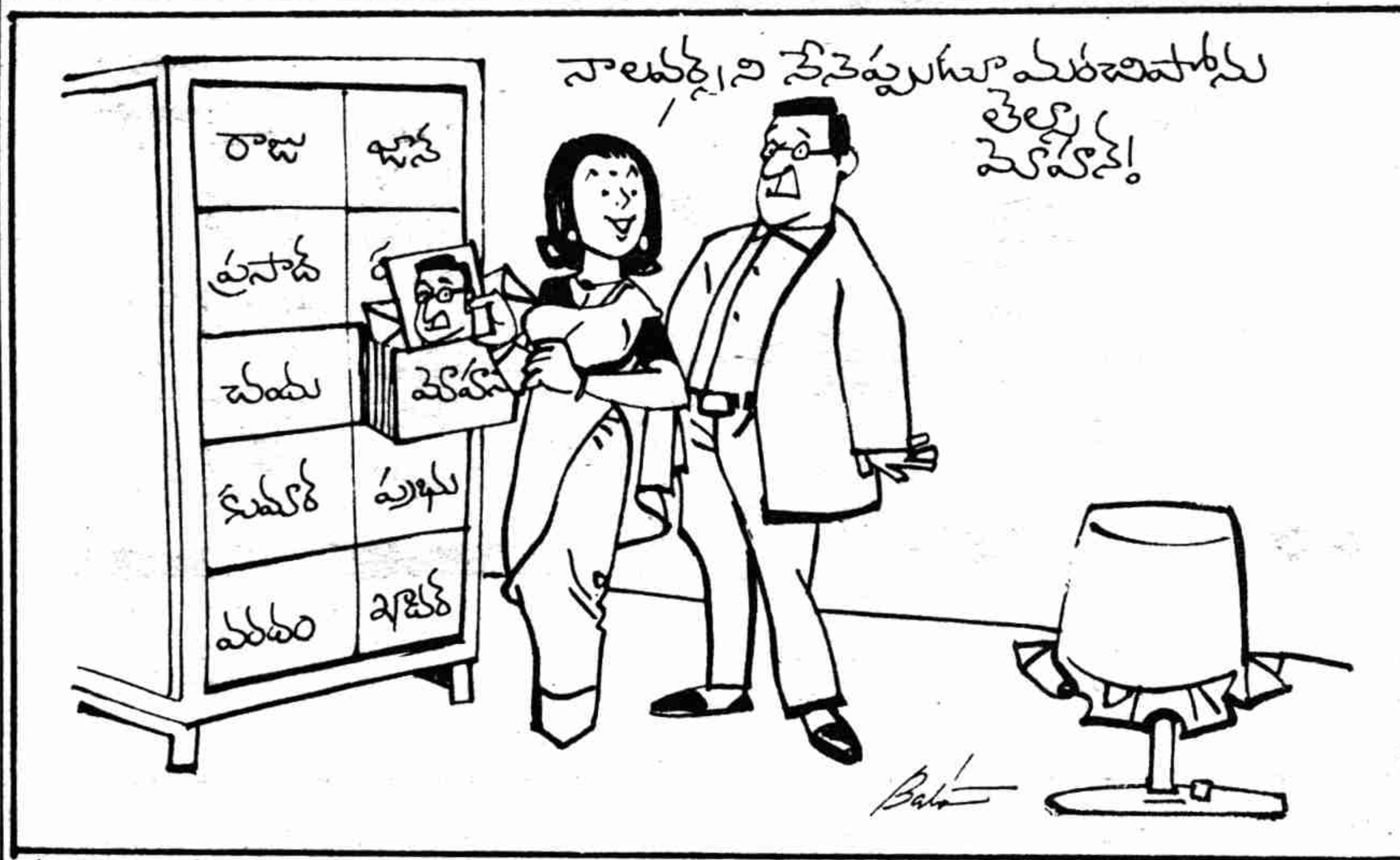
“నాన్నగారు మీ స్వార్జితంలో మీ కూతురునైన నాకు వాటా లేదా!” అని అడిగింది.

కమల ప్రశ్నకి తండ్రి ఆశ్చర్యపోయాడు. ఆయన కమల ఆ ప్రశ్న అడుగుతుందని ఊహించలేదు. కాని జవాబు చెప్పాల్సిన బాధ్యత ఉందని గ్రహించాడు. గ్రహించి,

“చూడుతల్లీ! తమ్ముడికి నీకంటే ఎక్కువ చదువు చెప్పించాను నిజమే! కాని నీపెళ్ళికి, పురుళ్ళకి, పుణ్యాలకి ఖర్చు పెట్టిందేమీ తక్కువ కాదు. అందుచేత వాడి చదువుకైన ఖర్చుకి నీమీద అయిన ఖర్చులకి ఒక విధంగా చెల్లు” అని జవాబు చెప్తుండగా కమల

“నా పెళ్ళిలో నామీద పెట్టిన ఖర్చు నాకర్థమౌతుంది. నాభర్తకిచ్చిన బహుమానాలు కూడా నామీద పెట్టిన ఖర్చుగానే లెక్కపెట్టడం అన్యాయం” అంది.

“మీ కుటుంబానికే ఇచ్చాం కదమ్మా! కోడ



లికి పెట్టిన నగలు తమ్ముడికిచ్చినట్టు కాదా? " అని అడిగాడు తండ్రి.

"తమ్ముడి విషయంలో అది రైటే అను కొంటాను. మరదలి వస్తువులమీద తమ్ముడికి ఆచరణలో అధికారం ఉంది. కాని నా భర్తకి మీరిచ్చిన వస్తువులపై ఆచరణలో నాకధికారం లేదు. ఆస్తులు, డబ్బు ఎప్పుడు పురుషులనుండి పురుషులకి వెళ్తాయి. అంటే మీనుంచి మీ కొడుక్కీ, మీ అల్లుడికి వెళ్ళగా పేరుకి నాకు వెళ్ళినట్టుగా లెక్క వేస్తున్నారు" అని జవాబు చెప్పింది కమల. ఆమెకెక్కడో తనూ తన భర్త ఒకటే అని అందరూ భావించటం భర్తేమో తనూ ఆయన వేరన్నట్టు పాతిక సవత్సరాలుగా ప్రవరిస్తూ రావటం ఎక్కడో అన్యాయంగా అని పిస్తోంది మధ్య. ఆమె మాటలకి సమాధానం అక్కడే నిలబడి ఉన్న మరదలు నుంచి వచ్చింది.

"మీ మావగారి ఆస్తిలో మీవారు మీ ఆడబడుచులకి వాటా ఇచ్చారా? లేదే! నా అన్నదమ్ములు నాకిచ్చారా? మా తండ్రి ఆస్తిలో నాకు వాటా లేదే! స్త్రీకి భర్త ద్వారా మావగారి ఆస్తిలో వాటా రావడమే పద్ధతి." మరదలికి కమల జవాబు చెప్పలేదు. ఆమె తన మావ గారు పోయినప్పుడు తన ఆడబడుచులకి కూడా తన భర్తతో సమానంగా వాటా రావాలని కాని రాకూడదని కాని అనుకోలేదు. ఎంతసేపు అది వాళ్ళ కుటుంబ విషయం అనుకుంది. తన భర్త, తన ఆడబడుచులు మరుదులు తననెప్పుడు పరాయిదానికిందే చూసారు. అందుకని కమలని వాళ్ళు అభిప్రాయం అడగనూ లేదు ఆమె చెప్పనూ లేదు.

"వదినగారూ! మీరు కోరినదీ ధర్మమే! మీ వాటా ఇక్కడ మీరు తీసుకుని, అక్కడ మీ ఆడబడుచులకి, వాళ్ళ వాటా వాళ్ళకిప్పించండి" అంది మళ్ళీ మరదలే.

కమల మరదలు తెలివికి విస్తుపోయింది. తనిక్కడ తీసుకోగలిగినదానికంటే అక్కడ పోగా ట్టుకొనేదే ఎక్కువ. ఆవిషయం తెలిసి మరదలు ఆమాట అంది. ఆరోజున మరదలికి కమల సమాధానం చెప్పలేకపోయింది.

"పైగా నేను మీ అమ్మ మా శేష జీవితాలు తమ్ముడి దగ్గరే గడుపుతాం కదా! వాడికి వాడి భార్యకి మాకు సేవ చేయక తప్పదు కదా! ఈ రోజులో డబ్బుకంటే ప్రియమైంది సర్వీస్. మేము వాడికి కాష్లో ఇస్తాం. వాడు నాకు క్రెడ్లో రిపే చేస్తాడు" అన్నాడు తండ్రి.

ఆ పైన ఆమె అడిగిందనో లేక ముందరే అనుకున్నాడోగాని ఆమె తండ్రి ఆమె వెళ్ళేలోపల ఓ పదివేల రూపాయలు ఆమె పేరు మీద ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్ మీద వేసాడు. ఆ తరువాత ఆయన ఏడాదికి పోయాడు.

కృష్ణకి తండ్రి విల్లు విషయంలో ఆ రోజు జరిగిన చర్చంతా గుర్తుకువచ్చింది.

"అంచేత అది నా ఇల్లు కాని నీ ఇల్లు కాదంటావు. బాగానే ఉంది. పోనీ బావగారి ఇల్లు నీ ఇల్లే కదా! అక్కడే ఉండు. ఇక్కడెందుకు!" అన్నాడు కృష్ణ.

"అది నా ఇల్లుకూడా అని వచ్చి మీ బావ గార్ని అనమను. ఇల్లు తుడవడానికి ముగ్గులు పెట్టడానికి, తోరణాలు కట్టడానికి భర్త శ్రేయస్సు కోరి పూజలు పునస్కారాలు చేయడానికి కాక, నా మాట చెల్లే నా యిల్లని, నాకిష్టమైతే నావాళ్ళు వచ్చిపోయే హక్కులు నాకా ఇంట్లో ఉన్నాయని మీ బావగార్ని చెప్పమను. తక్షణం వెళ్తాను. పోతే నన్ను కన్న తండ్రి కట్టిన ఇల్లు నాది కాదు అన్న విషయం నిర్ద్వందంగా ఆనాడే తేలిపోయింది. అది తిరగతోడవద్దు." అంది కమల.

కృష్ణ అక్కడ భోంచేసి, బావగారైన రామా రావు దగ్గరకు వెళ్ళి తన రాయబారం విఫలమై నదని చెప్పాడు. రామారావు వెంటనే వెళ్ళలేదు కమలింటికి. తన భార్య విడిగా ఉండటం గురించి అందరూ అడుగుతుంటే అవమానం అయిపో తోందని ఓ పదిరోజుల తరువాత రామారావు కమల ఇంటికి వెళ్ళాడు. వెళ్ళి

"ఇంటికి రా!" అన్నాడు.

"ఎవరింటికి?" అని అడిగింది కమల

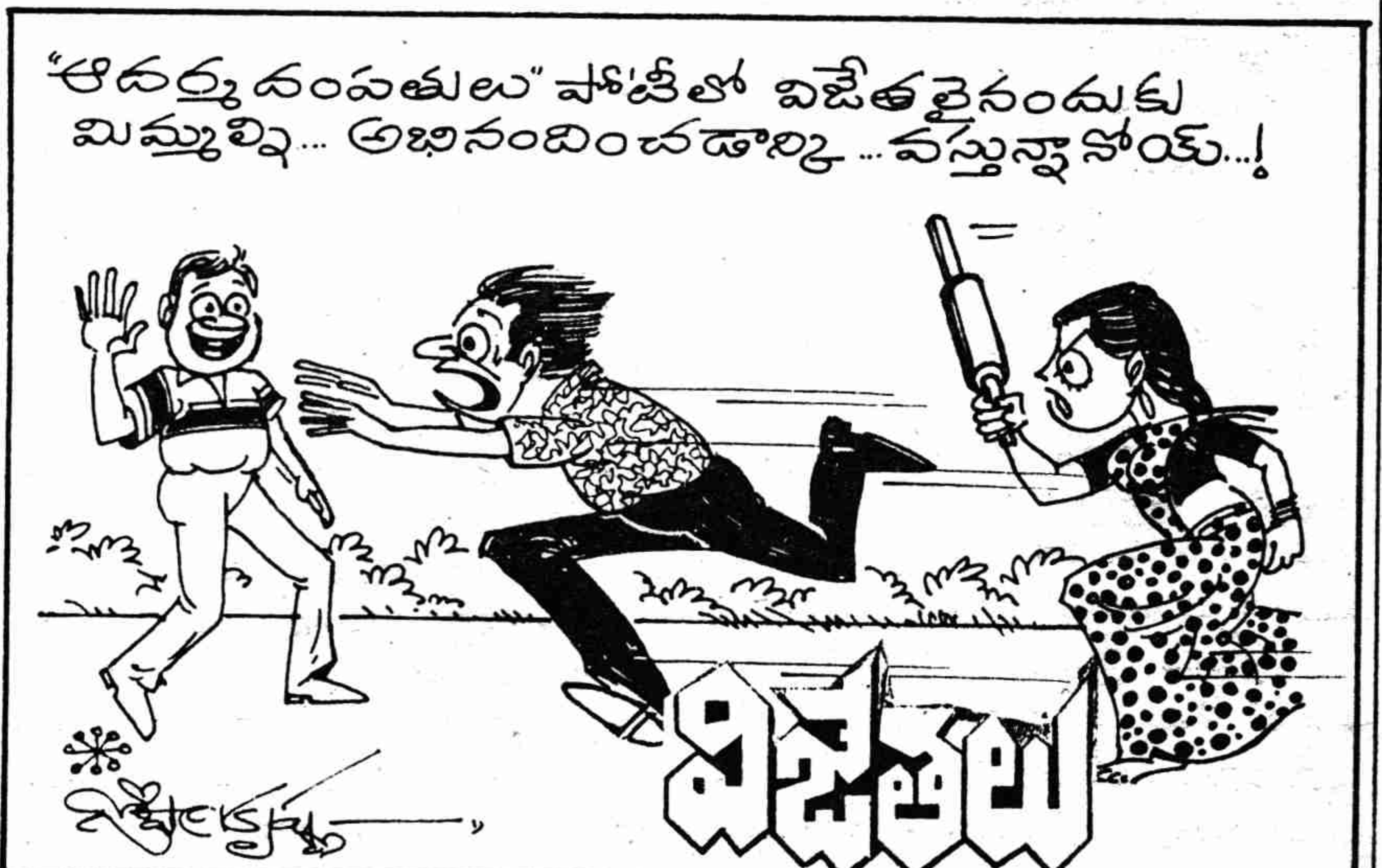
"మనింటికి" అన్నాడు రామారావు

"అది మన ఇల్లు అన్న విషయం మీ నోటంట మొదటసారి వింటున్నాను" అంది కమల.

"ఎప్పుడు కాదన్నాను?"

"లక్షసార్లు" కమల ఒక్కొక్క సందర్భం చెప్పుకు వచ్చింది.

రామారావు కమల పుట్టింటి విషయం వచ్చి నప్పుడల్లా "మీ ఇంట్లో అట్లాగేమో కాని " అంటూ ఉంటాడు. అట్లాగే కమలను వేరు



చేస్తూ "మా ఇంట్లో అట్లా కాదు" అంటూ ఉంటాడు. ఎన్నాళ్ళయినా 'మీ' 'మా'లు పోయి మన అన్న మాట ఏర్పడలేదు. ఏదన్నా భేదాభిప్రాయం వ్యక్తం చేస్తే "ఇది నా యిల్లు. నా ఇంట్లో నా మాటే నెగ్గాలి" అనేవాడు.

"నా పుట్టింట్లో ఇది నా యిల్లంటారు. మీరు కాదంటారు. మీరేమో నా పుట్టింటి గురించి ఎప్పుడు మాట్లాడినా 'మీ ఇల్లు' 'మీ ఇల్లు' అంటూ ఉంటారు. వాళ్ళేమో అది నాది కాదంటారు. ఈ రెండింటిలో ఏది నా యిల్లు?" అని అడిగింది కమల ఓ రోజు.

"ఆడవాళ్ళకేమిటి! అన్నీ వాళ్ళ ఇళ్ళే" అంటూ రామారావు దాన్ని హాస్యంలోకి దింపి కొట్టి పారేశాడు.

ఎప్పుడైనా కమల అత్తగారు వస్తే ఆవిడ రామారావు కలిసి కమలని పరాయిదానిగా చూస్తూ ప్రవర్తించేవారు. వాళ్ళ ఆస్తి విషయాలు తలుపులు వేసుకుని కమల వినకూడనట్టు మాట్లాడుకునే వారు. ఆవిడా తన లాంటి కోడలే కదా! ఆవిడ ఎట్లా ఇంట్లోది అయింది తను ఎట్లా పరాయిదైంది? బహుశ తన కొడుకుకి తను ఇంట్లోది తన కోడలు పరాయిది అవుతుందేమో! అట్లా కానీకూడదు అనుకొంది కమల. అందుకని ఆమె కొడుకుని కోడలుకు దూరం చెయ్యాలని ప్రయత్నించలేదు, తను దగ్గరవాలనీ ప్రయత్నించలేదు.

కాని ఒక్కసారి మాత్రం భర్తతో కూతురి తరపున పోట్లాడింది.

"అది కూడా మీకు పుట్టిందే. మీ సంపాదనలో దానికి భాగం ఉంది. రెండిళ్ళలో ఒక యిల్లు దాని పేర్న పెట్టండి" అంటూ.

దానికి కారణం కమల తండ్రిపోయాక కొన్నాళ్ళు తల్లిని తన దగ్గర ఉంచుకొందామనుకొంది. భర్త ఒప్పుకోలేదు.

"మీ తమ్ముడిదే బాధ్యత" అన్నాడు.

"బాధ్యతలు వేరు, ఆపేక్షలు వేరు" అంది కమల

"మా అమ్మ మన బాధ్యత, మీ అమ్మ కాదు" అన్నాడు రామారావు.

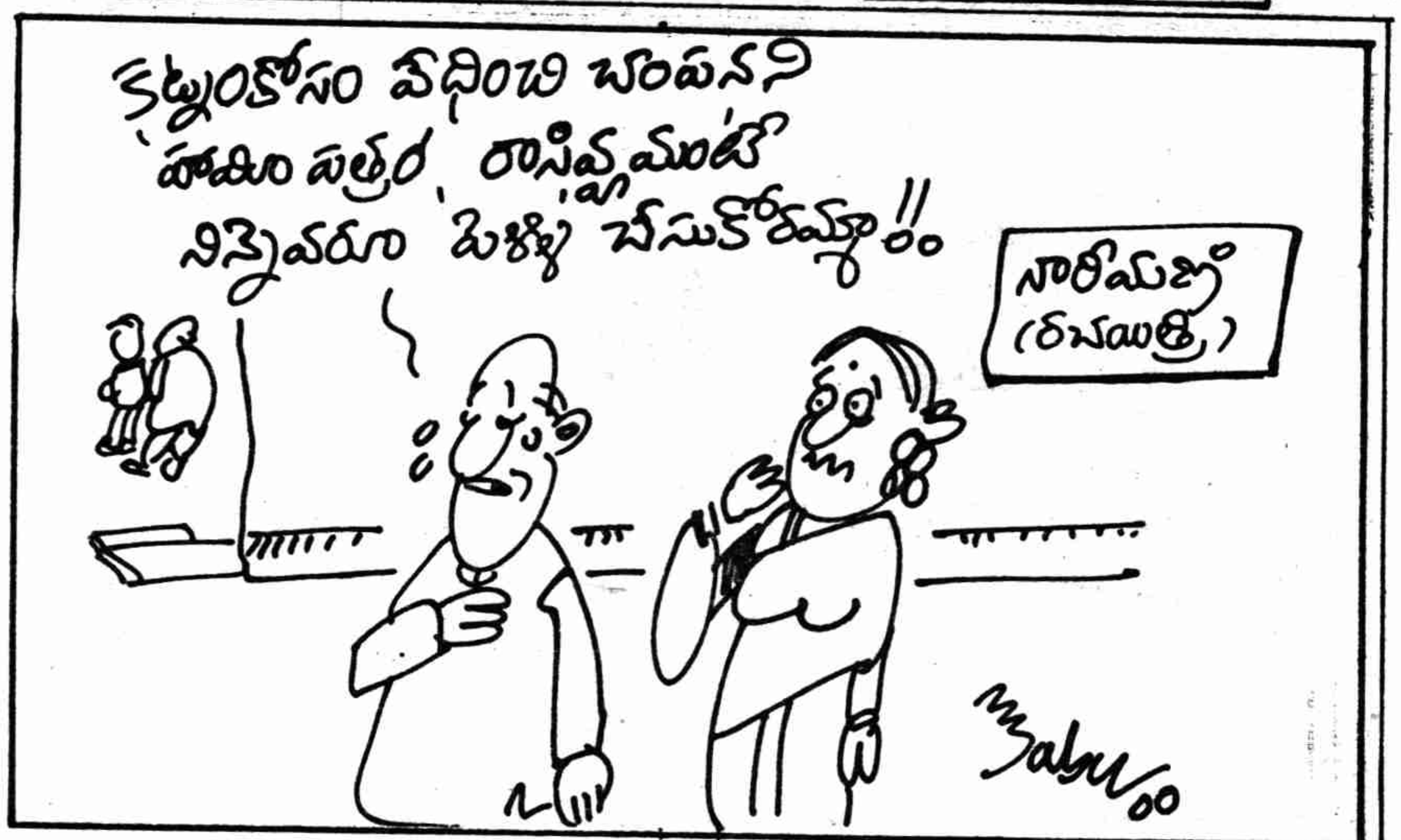
"బాధ్యతలు మనవి, అధికారాలు మీవి! బావుంది!"

ఇది మీ ఇల్లు. ఆవిడ మీ అమ్మ. ఆవిడ బాధ్యత మీ బాధ్యత అంది కమల

"ఇక్కడ నీకే బాధ్యతా లేకపోతే మీ ఇంటికే పో ఇక్కడ నువ్వేం ఉండక్కర్లేదు" అన్నాడు రామారావు కోపంగా, పనిచెయ్యని పని మనిషిని పన్లునుంచి మాన్పించే ధోరణిలో.

కమల ఏమీ మాట్లాడలేదు ఆసారికి

కాని కూతురు విషయం వచ్చేసరికి తన



కూతురు తన అల్లుడి వల్ల అటువంటి అవమానం పొందరాదని, ఆర్థికంగా భర్తమీద ఆధారపడే భార్యని భర్త గౌరవంగా చూడకపోవడానికే ఎక్కువ అవకాశం ఉందని ఆమె నమ్మి కూతురికి కొడుకుతో సమంగా వాటా పెట్టమంది. అప్పుడు కొడుకు పోట్లాడాడు. కోడలు,

"ఇదెక్కడైనా ప్రపంచం మీద ఉందా! ముసలితనంలో మీ ఇద్దర్నీ చూసుకొనేది మేమా? తనా?" అని అడిగింది.

కమల కోడలికేసి జాలిగా చూసింది. ఆపైన నెమ్మదిగా మాట్లాడటం మొదలు పెట్టింది.

"మగవాళ్ళు చాలా తెలివైన జాతి. అందుకనే ఇన్ని యుగాలుగా మన మీద పెత్తనం చెలాయిస్తున్నారు. మనని మచ్చిక చేసుకున్నారు. ఇంత గడ్డిపడేస్తే చాకిరీ చేసే యెద్దుకి మనకి పెద్ద తేడా లేదు. కొత్త బానిసని లొంగ తీసుకోడానికి పాత బానిసల్ని వాడటం ఓ టెక్నిక్. ఇంటికి కొత్తగా వచ్చిన కోడల్ని అత్త

ఆడబడుచులూ కలిసి వంచుతారు. తరువాత ఆ ఇంటి కోడలు ఆడబడుచుల్ని ఆస్తి విషయంలో వంచిస్తుంది. ఇదంతా మగవాడు తన స్వార్థంతో మన చేత చేయిస్తున్నదే. దొంగలూ దొంగలూ ఊళ్ళు పంచుకున్నట్టు మగవాళ్ళు ఆస్తులు పంచుకుంటారు. నా భర్త, మరుదులు నా ఆడబడుచులకి వాటా పెట్టని రోజున అందులో నా స్వార్థమూ ఉందనుకొని నేను నోరెత్తలేదు. నాతండ్రి నన్ను పరాయిదానిగా లెక్కవేసిన రోజున బాధపడ్డాను. ఈ రోజు నా కూతురికోసం నోరు విప్పాను. నువ్వు అడ్డుపడ్తున్నావు ఇప్పుడు. ఇలా మనం ఒకళ్ళ కళ్ళు మరొకళ్ళం పొడుచుకుంటూ ఉంటాం. ఈ ఇంటికి నువ్వు, నేనూ, నాపుట్టింటికి నా తల్లి మరదలు నా అల్లుడింటికి నా కూతురూ ఏ హక్కులు లేని నవుకర్లం. ఎక్కడో నూటికి ఒకటి అరా అదృష్టవంతురాలు ఉండవచ్చు. లేరనను. కాని మనలో చాలామందికి అత్తిల్లా మనది కాదు. పుట్టిల్లా మనది కాదు."

కాని కమల ఆ రోజు కూడా భర్త ఇంటి నుంచి బయటకి వెళ్ళిపోదాం అనుకోలేదు.

లోకం మీద ఉన్నదే కదా అని సర్దుకొంది.

ఒకరోజున కమల తమ్ముడి కుటుంబం ఆ ఊరు వస్తున్నట్టు ఉత్తరం వచ్చింది. కమల కాఫీ డికాక్సన్ తీసి వాళ్ళకోసం ఎదురు చూడ సాగింది. అప్పుడు రామారావు ఆఫీసు నుంచి వచ్చాడు. కమలకి కాఫీ పాడి విషయం గుర్తుకు వచ్చింది "కాఫీ పాడి అయిపోయింది. రేపటికి లేదు. తీసుకు వచ్చారా?" అని అడిగింది కమల.

"ఇవాళ ఆఫీసుకెళ్తుంటే రేపటి దాకా వస్తుంది అన్నావు కదా! రేపు తేవచ్చునని తీసుకురాలేదు" అన్నాడు రామారావు.

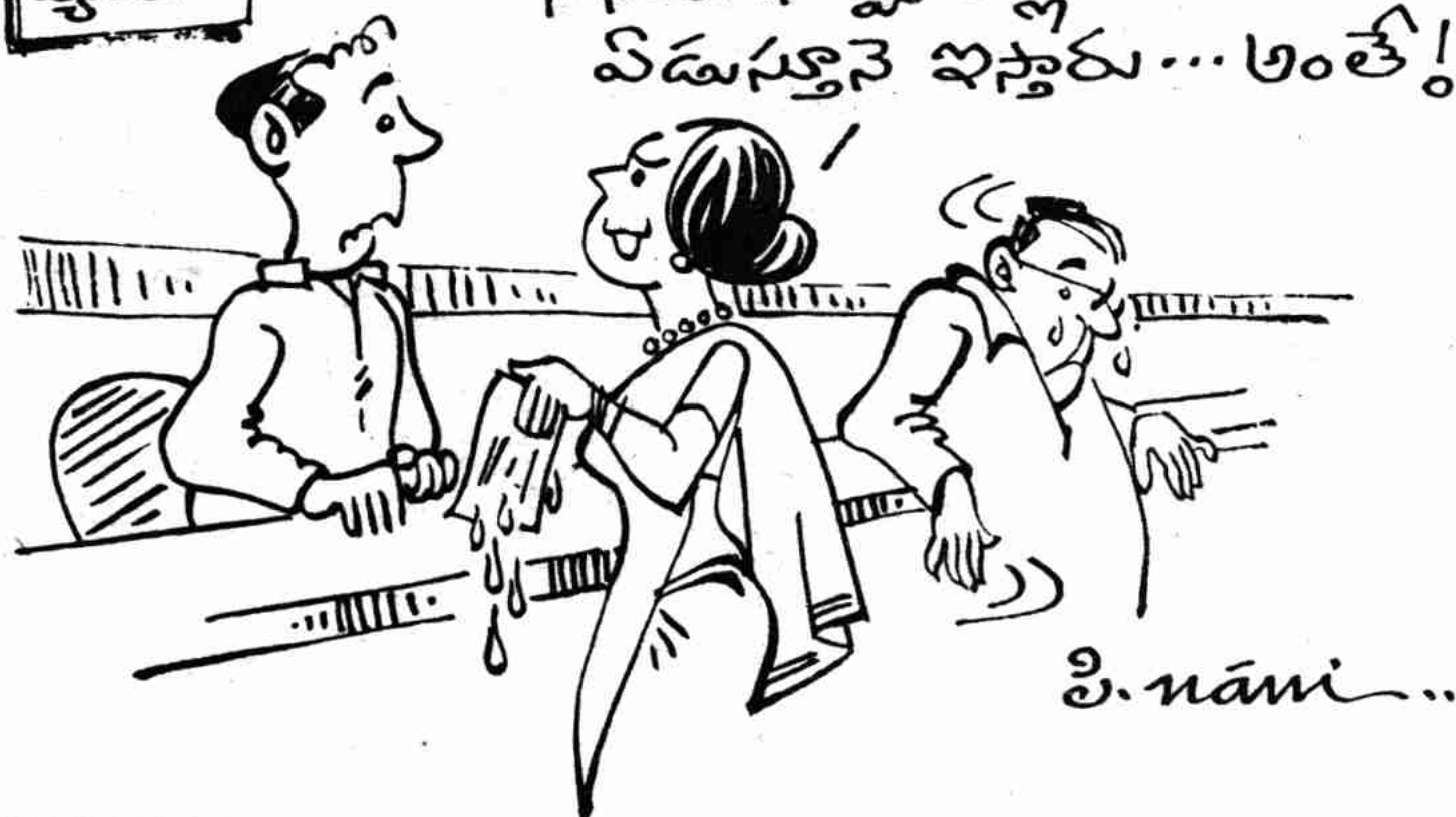
"మీరు ఆఫీసుకు వెళ్ళాక మా తమ్ముడి

ఒక రాజకీయ నాయకుడు ఎలక్షను ఉపన్యాసం ఇస్తూ ఇలా అన్నాడు:

"ప్రజలందరికీ సేవ చేస్తూ తన్ను తాను త్యాగం చేసుకునే తల్లి లాంటిది మా పార్టీ. అది ఇస్తాం, ఇది ఇస్తాం అని టక్కులూ బ్రీక్కులూ చూపే ఉంపుడు కత్తె లాంటివి మిగిలిన పార్టీలు. కనుక ఓ ప్రజలారా! మీకు తల్లి కావాలో, ఉంపుడు కత్తె కావాలో తేల్చుకోండి."

సభలోంచి ఏకగ్రీవంగా వినిపించింది ఉంపుడుకత్తె కావాలని.

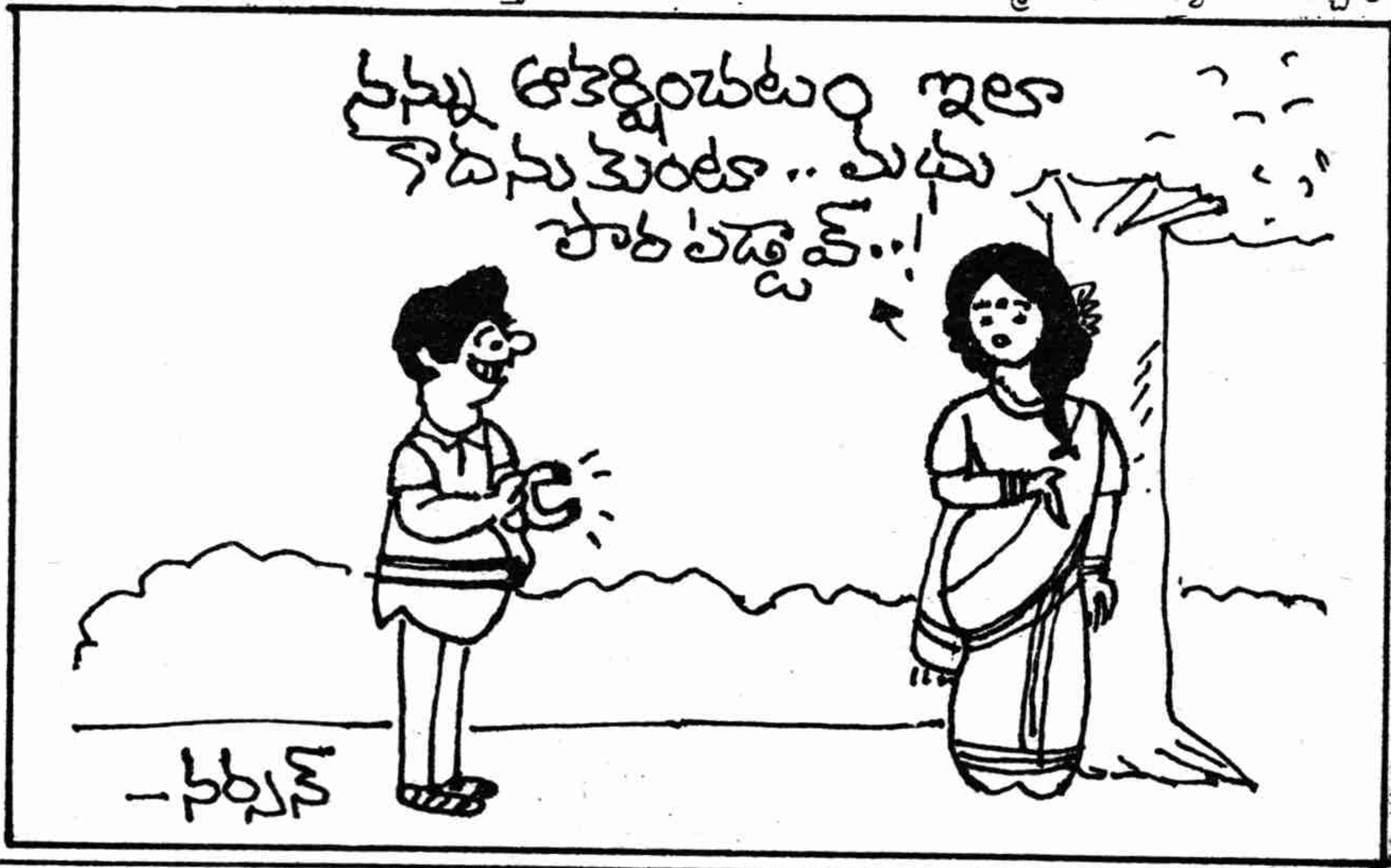
చేతుల తడిసిందంటారె-అబ్బే,
నేనడిగినప్పుడల్లా మోవిరు
విడుస్తూనే ఇస్తారు... అంతే!



“నువ్వు తాగొచ్చుగా! రానివాళ్ళు మీ
వాళ్ళు కదా! వస్తున్నట్టు రాసినవాళ్ళు మాను
కుంటే ఆ విషయం తెలియజేయవచ్చు కదా!
అయినా వాళ్ళు వచ్చారో లేదో చూసుకొని
డికాక్షన్ వెయ్యవచ్చు కదా! ఇక్కడ ఎవరూ
డబ్బు కుప్పలు పోసుకొని కూర్చోలేదు. సంసా

రామారావు అక్కగారు వస్తున్నట్టు ఉత్తరం వచ్చిందాతర్వాత. “నాక్కుదరదు, నువ్వు పర్మిషన్ తీసుకుని త్వరగా ఇంటికి వచ్చేయి. మా అక్క వచ్చేసరికి కాస్త ఇంట్లో ఉండు” అని రామారావు ఆఫీసుకు వెళ్ళా కమలతో

“స్నేహితులు తగిలారు అంతేగా! రోజూ కంటే ముందు రమ్మంటే, ఆలస్యంగా వచ్చావు.



నీకు నా మాటంటే లెక్కలేదు. నా మాటంటే లెక్కలేకపోతే నా ఇంట్లో ఉండక్కర్లేదు. వేరే ఇల్లు చూసుకు పో! ఇక్కడ నాతో కాపురం చెయ్యదలుచుకొంటే వళ్ళు దగ్గర పెట్టుకుని కాపురం చెయ్యి" అని రామారావు కమలని దులిపేశాడు.

రామారావుకి కోపం రావటం కమల అర్థం చేసుకోగలదు. కాని రామారావు కనీసం ఆలస్యం ఎందుకైంది అని అడుగుతాడనుకొంది. తనకి దెబ్బ తగిలి కట్టు కట్టించుకొని వచ్చిన విషయం తెలుసుకుని అయ్యోపాపం అంటాడనుకొంది. ఆమె పుండుకి కారం రాసినట్టయ్యాయి అతని మాటలు.

ఆ మర్నాటికి రామారావు బుర్రలోకి ఆ క్రితం రోజు కమలకి దెబ్బ తగిలిన సమాచారం ఇంకింది. తప్పుచేసినట్టు అర్థమైంది. కాని హాయిగా ఇంట్లో కూర్చోలేక వీధులట్టుకొని తిరిగితే దెబ్బలూ తగుల్తాయి. మానభంగాలు జరుగుతాయి" అన్నాడు. రామారావుకి ఆ పరిస్థితుల్లో ఏమనాలో తెలియలేదు. కనీసం ఏమనకూడదో తెలిసి ఉండాలింది. దాంతో కమల మనసు పూర్తిగా విరిగిపోయి ఇల్లు వెతుక్కుని అతనినిట్లోంచి బయటపడింది.

కమల భర్త ఇంట్లోంచి బయటకి వచ్చిన నెల రోజులకి తల్లిని ఒప్పించి తీసుకు వెళ్ళటానికి కొడుకు నారాయణ వచ్చాడు.

"అమ్మా పోనీ వచ్చి నాదగ్గర ఉండు" అన్నాడు.

"నీ ఇంట్లో ఉంటే నా ఉద్యోగం ఏమవుతుంది! ఉద్యోగం వదులుకొని వచ్చినా నీ ఇంటి పద్ధతి నాకు పడదు. నీది కంపెనీ ఉద్యోగం. నువ్వు నీ భార్య పార్టీలకి వెళ్తారు. పార్టీలిస్తారు. అవంటే నాకు పడదు. అవి మానమంటే మీరు మానలేరు. నాకోసం మీ పద్ధతులు మార్చుకోలేరు కదా" అంది కమల.

"అమ్మా! నా ఇంట్లో నా భార్యకు గాని, నాకుగాని పూర్తి స్వేచ్ఛ ఉందా? ఏ ఇద్దరు మనుషులు కలిసి ఉండాలన్నా ఇద్దరు కొద్దిగా అయినా సర్దుకోక తప్పదు కదా! " అన్నాడు నారాయణ.

"కావచ్చు. కాని నువ్వు నీ ఇంట్లో బానిసవు కావు" అంది కమల.

"అమ్మా మగవాడు డబ్బుకి బానిస, ఆడది మగవాడికి బానిస. భార్య భర్తకి బానిస. భర్త మొత్తం కుటుంబానికి బానిస. పూర్తి స్వేచ్ఛ ఎక్కడా ఉండదు. పరిమితుల్ని గుర్తించటమే స్వేచ్ఛ అంటారు" అన్నాడు నారాయణ.

"నాకు పెద్ద విషయాలు అర్థంకావురా నారాయణా! వ్యవస్థ మారితేగాని మారనివి

కొన్ని వున్నాయి నిజమే! కాని కొన్ని వ్యక్తులు మారటం ద్వారా మారగలిగినవి ఉన్నాయి. అలా వాళ్ళు మారితే మరికొందరి జీవితాలు రవ్వంత సుఖవంతమౌతాయి. మగవాళ్ళు మాటల్లో, ప్రవర్తనల్లో కొంత అహంకారాన్ని వదులుకుంటే, స్త్రీలకి ఓ మనస్సుందని గుర్తిస్తే చాలు స్త్రీల జీవితంలో మల్లెలు పూస్తాయి. పూర్వం మనుషు 'నస్త్రీ స్వాతంత్య్రమర్హత' అన్నది ఈ రోజున నస్త్రీ గృహం అర్హత అయింది. చిన్న పుడు తండ్రి ఇంట్లోను, మధ్యవయస్సులో భర్త ఇంట్లోను, ముసలితనంలో కొడుకు ఇంట్లోను ఉంటూ వారి ఇష్టాలు గమనించుకొంటూ తన కంటూ కొన్ని వున్నాయని మర్చిపోయి మనుగడ సాగించాల్సి వస్తోంది. అందరిచేత ఇది నీ ఇల్లు కాదు. ఇది నీది కాదు అనిపించుకొంటూ బతకాల్సి వస్తోంది. నా ఇల్లు ఏది అనేదానికి సమాధానం వెతుక్కుంటున్నారు." అంది కమల.

"ఇది నీ ఇల్లా అమ్మా? "నారాయణ అడిగాడు.

"అవును. ఇక్కడ నామాట చెల్లుతుంది" అంది కమల

"ముసలితనంలో ఏంచేస్తావు? అప్పడైనా నా దగ్గరికి రావా?"

"నీ ముసలితనంలో నువ్వేం చేస్తావు? అదే నేను చేస్తాను. ముసలితనం అనేది ఆడవాళ్ళకే కాదు. మగవాళ్ళకి కూడా వస్తుంది కదా! మరి మగవాళ్ళకి 'ఇది నా ఇల్లు ఇష్టం ఉంటే ఉండు లేకపోతే పో' అని భార్యతో గాని, పిల్లల్తోగాని అనగలిగిన ధీమా దేనివల్ల వస్తోంది? అది దేని వల్ల స్త్రీకి లేదు? అంతేకాదు. అటువంటి ఇల్లు ఏర్పాటుచేసుకోడానికి నేను ప్రయత్నిస్తే అది నిన్నూ, మావయ్యని, నాన్నగార్ని ఎందుకీబ్బంది పెడతోంది?"

కమల వేసిన ప్రశ్నకి నారాయణ సమాధానం చెప్పలేక పోయాడు.

"అసలు ఆమె ఇల్లు ఏది? " అన్న ప్రశ్న అతన్ని అతనింటిదాకా వెంటాడింది.

★

Dolphin Nook

RESTAURENT

EXCLUSIVE CHINESE, MOUGALAI
INDIAN AND FAST FOODS

40-1-29, M.G. Road
VIJAYAWADA-520 010
Phone : 473596